МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Татарстан

Управление образования ИКМО г.Казань

МАОУ "Гимназия №141"

РАССМОТРЕНО
Руководитель МО учителей родного (татарского) языка и литературы
____
Гильмутдинова Ляля Хасановна
Протокол №1 от «29» августа 2024 г.

СОГЛАСОВАНО
Заместитель директора по УР
____
Сафиуллина Милауша Харисовна
Протокол педсовета №1 от «29» августа 2024 г.

УТВЕРЖДЕНО
Директор МАОУ «Гимнази
____
Гиматутдинова Ирина Льво
Приказ №102
от «29» августа
2024г.

ДОКУМЕНТ ПОДПИСАН
ЭЛЕКТРОННОЙ ПОДПИСЬЮ
СВЕДЕНИЯ О СЕРТИФИКАТЕ ЭП
Сертификат: 55136500DBB1BFA9487219CA97AB11B9
Владелец: Гиматутдинова Ирина Львовна
Действителен с 29.08.2024 до 29.11.2025

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родной (татарский) язык»

для обучающихся 1-4 класса (тат.гр)

РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯСЕ МӘГАРИФ МИНИСТРЛЫГЫ
Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы
Казан шәһәре Муниципаль оешманың башкарма комитеты мәгариф идарәсе МАГББУ 141 нче Гимназия

КАРАЛДЫ
Туган (татар) теле һәм әдәбияты укытучыларының МБ җитәкчесе
____
Гыйльметдинова Ләлә Хасановна
Протокол №1
«29» август 2024 ел.

КИЛЕШЕНДЕ
Укыту эшләре буенча директор урынбасары
____
Сафиуллина Миләүшә Харисовна
Педсовет протоколы №1
«29» август 2024 ел.

РАСЛАНДЫ
МАГББУ “141 нче Гимнази
директоры
____
Гиматутдинова Ирина Льво
Приказ №102
«29» август 2024 ел.

1-4 нче сыйныф(татар төркеме) укучылары өчен

туган(татар) теленнән

эш программасы

Документ создан в электронной форме. № 21 от 02.10.2024. Исполнитель: Гиматутдинова И.Л.
Страница 2 из 37. Страница создана: 02.10.2024 15:14
ЭЛЕКТРОННЫЙ ТАТАРСТАН

В основе Программы лежит системно-деятельностный подход, являющийся методологией федерального государственного образовательного стандарта. Программа ориентирована на целевые приоритеты, сформулированные в Примерной программе воспитания, и может служить ориентиром для составления рабочих программ по учебному предмету «Родной (татарский) язык».Авторы рабочих программ могут предложить собственный подход к структурированию учебного материала, определению последовательности его изучения, распределению часов по разделам и темам.

Общая характеристика учебного предмета «Родной (татарский) язык»

Изучение учебного предмета «Родной (татарский)язык» начинается на уровне начального общего образования, его изучение в начальной школе представляет собой первый этап языкового образования и речевого развития обучающихся.

Начальным этапом изучения предмета «Родной (татарский)язык» в 1 классе является курс «Обучение грамоте» (первое полугодие). Его основная задача направлена на формирование у обучающихся навыков чтения и письма на татарском языке. Наряду с этим у обучающихся развивается коммуникативная компетенция, обогащается и активизируется словарь, совершенствуется фонематический слух.

После обучения грамоте начинается раздельное изучение предметов «Родной (татарский)язык» и «Литературное чтение на родном (татарском) языке».

В процессе знакомства со структурными единицами татарского языка, обучающиеся осознают их роль и функции, а также связи и отношения, существующие в системе татарского языка и в речи. Усвоение морфологической и синтаксической структуры языка, правил строения слова и предложения, графической формы букв осуществляется на основе формирования символико-моделирующих учебных действий с языковыми единицами.

Формирование у младших школьников представления о лексике татарского языка способствует, в свою очередь, развитию понимания материальной природы языкового знака (слова как единства звучания и значения).

Важная роль отводится ознакомлению с понятиями из области словообразования, морфологии и синтаксиса. Освоение грамматических понятий на начальном уровне способствует общему умственному и речевому развитию обучающихся. Так, они знакомятся с необходимыми интеллектуальными операциями анализа, синтеза, сравнения, сопоставления, классификации и обобщения, что в дальнейшем послужит основой для формирования общих учебных и познавательных универсальных действий.

Курс предусматривает изучение орфографии и пунктуации на основе формирования универсальных учебных действий. Формирование умений обнаруживать орфограммы, различать их типы, соотносить с определенными правилами, осуществлять орфографический самоконтроль послужит основой грамотного письма.

Формирование первичных навыков работы с информацией в ходе освоения родного (татарского)языка предусматривает развитие умений, связанных с информационной культурой: переработка готового текста и написание собственного на его основе (либо на основе рисунка, таблицы, памятки), работа с учебной литературой и лингвистическими словарями.

Изучение учебного предмета «Родной (татарский) язык» предусматривает межпредметные связи с другими учебными предметами гуманитарного цикла, в первую очередь с учебным предметом «Литературное чтение на родном (татарском) языке».

Программа позволит учителю:

1) реализовать в процессе преподавания родного (татарского) языка современные подходы к достижению личностных, метапредметных и предметных результатов обучения, сформулированных в федеральном государственном образовательном стандарте начального общего образования (далее – ФГОС НОО);

2) определить и структурировать планируемые результаты обучения и содержание учебного предмета «Родной (татарский)язык» по годам обучения в соответствии с ФГОС НОО;

3) разработать календарно-тематическое планирование с учетом особенностей конкретного класса, используя рекомендованное примерное распределение учебного времени на изучение определенного раздела/темы, а также предложенные основные виды учебной деятельности для освоения учебного материала разделов/тем курса.

Цель и задачи изучения учебного предмета «Родной (татарский) язык»

Цель изучения учебного предмета «Родной(татарский)язык» – развитие элементарной коммуникативной компетенции обучающихся на доступном уровне в основных видах речевой деятельности: слушание, говорение, чтение и письмо; воспитание и развитие личности, уважающей языковое наследие многонационального народа Российской Федерации.

Задачи изучения учебного предмета «Родной(татарский) язык»:

– развитие у обучающихся патриотических чувств по отношению к татарскому языку: любви и интереса к нему, осознания его красоты и эстетической ценности, гордости и уважения к родному языку;

– развитие у обучающихся диалогической и монологической устной и письменной речи, коммуникативных умений, нравственных и эстетических чувств, способности к творческой деятельности на татарском языке;

– формирование первоначальных знаний о системе и структуре родного (татарского) языка: фонетике, орфоэпии, графике, орфографии, лексике, морфемике, морфологии и синтаксисе;

– формирование навыков культуры речи в зависимости от ситуации общения; умений составлять несложные письменные тексты-описания, тексты-повествования и рассуждения.

В результате изучения учебного предметаобучающиеся научатся осознавать и использовать татарский язык как средство общения, познания мира и усвоения культуры татарского народа.

У обучающихся последовательно сформируются эмоционально-ценностное отношение к родному языку, интерес к его изучению, желание умело им пользоваться в разных ситуациях общения, правильно писать и читать, участвовать в диалоге, составлять несложные устные монологические высказывания и письменные тексты. Через воспитание позитивного эмоционально-ценностного отношения к родному языку у обучающихся закладываются основы гражданской культуры личности.

Основные содержательные линии примерной рабочей программы учебного предмета «Родной (татарский) язык»

Тематический материал каждого класса разделен на четыре сквозные темы, вне зависимости от уровня владения татарским языком.

Первая тема «Мин» («Я»)направлена на изучение всего, что соприкасается с личностью обучающегося, с целью его речевого развития. Внимание акцентируется на семье, школе, друзьях, одноклассниках: знакомство с одноклассниками, учителем, составлении монологической и диалогической речи об увлечениях, летнем отдыхе, видах спорта и т. д. Тема ориентирована на совершенствование устной и письменной речи.

Вторая тема «Тирә-як, көнкүреш» («Мир вокруг меня»)нацелена на воспитание гуманного, творческого, социально активного человека, уважительно и бережно относящегося к окружающему миру, к природному и культурному достоянию человечества. Для работы предлагаются тексты, затрагивающие вопросы окружающего

ЭЛЕКТРОННЫЙ ТАТАРСТАН

мира (разнообразие растительного и животного мира и т. д.). Эта тема также ориентирована на развитие речи и расширение лингвистических представлений.

Третья тема «Туган җирем» («Моя Родина»)направлена на укрепление гражданской идентичности обучающихся, развитие патриотизма, любви и уважения к Отечеству через знакомство с повседневной жизнью, особенностями быта, традициями народов, проживающих на территории России, с культурными символами России и Республики Татарстан, городами страны и республики, особенностями сельской и городской жизни и т. п.

Четвертая тема«Татар дөньясы» («Мир татарского народа»)нацелена на формирование представлений о национальной ментальности, мироощущении, нравственных законах татарского народа. При изучении темы используются материалы о традиционной материальной и духовной культуре татар: обычаях, обрядах, праздниках, играх, национальном костюме, декоративно-прикладном искусстве и др.

В Программе выделяются три блока: «Виды речевой деятельности», «Систематический курс» (в первом полугодии 1 класса – «Обучение грамоте»), «Развитие речи».

Первый блок «Виды речевой деятельности» связан с совершенствованием четырех видов речевой деятельности в их взаимосвязи, развитием коммуникативных навыков младших школьников (умениями определять цели общения, адекватно участвовать в речевом общении); расширением практики применения правил речевого этикета.

Второй блок «Систематический курс» включает содержание, обеспечивающее наблюдение за употреблением языковых единиц, развитие базовых умений и навыков использования языковых единиц в учебных и практических ситуациях; формирование первоначальных представлений о нормах современного татарского литературного языка. Данный блок ориентирован на практическое освоение норм современного татарского литературного языка (в рамках изученного); развитие ответственного и осознанного отношения к использованию татарского языка во всех сферах жизни.

Третий блок «Развитие речи». Одним из ведущих содержательных центров данного блока является работа с текстами: развитие умений понимать, анализировать предлагаемые тексты и создавать собственные тексты разных функционально-смысловых типов, жанров, стилистической принадлежности.

Место учебного предмета «Родной (татарский) язык» в учебном плане

В соответствии с ФГОС НОО учебный предмет «Родной язык» входит в предметную область «Родной язык и литературное чтение на родном языке» и является обязательным для изучения.

На изучение учебного предмета «Родной (татарский) язык» отводится 2 часа в неделю во всех классах начального общего образования, по 68 часов в год (1 класс – 66 часов). Общее количество времени на четыре года обучения с 1 по 4 классы ориентировочно составляет 270 часов. Распределение часов по классам: 1 класс – 66 часов (из них 33 часа отводится на курс «Обучение грамоте»); 2–4 классы – по 68 часов.

Образовательное учреждение вправе самостоятельно увеличить количество часов, отводимых для изучения учебного предмета, за счет часов части плана, формируемой участниками образовательных отношений

1нче сыйныф

Федераль дәүләт гомуми белем бирү стандарты (Стандарт) таләпләре нигезендә һәм туган тел үзенчәлекләрен исәпкә алып үзләштерүдән көтелгән нәтиҗәләр алдагы этапта уңышлы белем алуны тәэмин итәргә тиеш:

- Россия Федерациясе халыкларының теле һәм мәдәниятенең күптөрле булуы турында башлангыч белем алу;
- телнең милли мәдәниятнең мөһим өлеше, төрле халыклар белән аралашу чарасы икәнлеген аңлау;
- телдән һәм язма сөйләмнең әдәби нормаларын өйрәнүгә карата уңай мөнәсәбәт тәрбияләү;
- татар теленең өйрәнелгән программа материалы күләмендә аралашу өчен кирәк булган орфоэпик, лексик һәм грамматик нормаларын үзләштерү, татар сөйләм этикеты турында беренчел мәгълүмат туплау, тел материалын сайлап файдалану осталыгына ия булу;
- төрле тормыш ситуацияләренә бәйле рәвештә танып белү һәм аралашу эшчәнлегендә татар теленнән алган белемнәрне файдалану (сыйныфта, сыйныфтан тыш чараларда).;укучыларның коммуникатив компетенциясен(аралашу осталыгын) үстерү, коммуникатив бурычлар куя һәм хәл итә белү, адекват рәвештә аралашуның вербаль һәм вербаль булмаган чараларыннан, сөйләм этикеты үрнәкләреннән файдалана алу, итәгатьле һәм киң күңелле әңгәмәдәш булу.

Укытуның шәхси нәтиҗәләре

Беренче сыйныфны тәмамлаганда,укучының үзенә һәм үзенең әйләнә-тирәсендәге кешеләргә, тормыштагы яшәеш проблемаларына карата түбәндәге **шәхси кыйммәтләре формалашкан булуы күзаллана**:шәхесара һәм мәдәният ара аралашуда татар теленә карата ихтирамлы караш булдыру һәм аны яхшы өйрәнү теләге тудыру;әхлакый кагыйдәләрдә ориентлашу;“гаилә”, “туган ил”, “мәрхәмәтлелек”,төшенчәләрен кабул итү, “башкаларга карата түземлелек, кайгыртучанлык”, “кеше кадерен белү” кебек хисләр формалашу.

Укытуның метапредмет нәтиҗәләре

Беренче сыйныфны тәмамлаганда, укучыларның фикер йөртү, интеллектуаль һәм иҗади сәләтләрен үстерүгә, шулай ук, реаль тормышта туган проблемаларны хәл итү өчен кирәк булган универсаль уку гамәлләрен (***танып белү, регулятив, коммуникатив)***формалаштыруга хезмәт итә. Укучыларда мәгълүмати җәмгыятьтә яшәү һәм эшләү өчен кирәкле күнекмәләр үстерелә. Укучылар текст, күрмә-график рәсемнәр, хәрәкәтле яисә хәрәкәтсез сурәтләр, ягъни төрле коммуникацион технологияләр аша тапшырыла торган мәгълүмати объектлар белән эшләү тәҗрибәсенең башлангыч күнекмәләре белән таныша .

Уку хезмәтендә үзеңә максат куя, бурычларны билгели белү; эш тәртибен аңлап, уку эшчәнлеген оештыра, ихтыяр көче,максатчанлык, активлык кебек сәләтләрне формалаштыру;дәрескә кирәкле уку-язу әсбапларын әзерли һәм алар белән дөрес эш итә белү;дәрестә эш урынын мөстәкыйль әзерли белү һәм тәртиптә тоту күнекмәләрен үстерү.

Аралашканда,әңгәмәдәшеңнең фикерен тыңлый, аңа туры килерлек җавап бирә белү;әңгәмәдәш белән аралашу калыбын төзү;аралаша белү сәләтен үстерү (аралашучанлык, хислелек, эмпатия хисләре);парларда һәм күмәк эшләргә өйрәнү; әңгәмәдәшең белән сөйләшүне башлый, дәвам итә, тәмамлый белү.

Предмет нәтиҗәләре

Федераль дәүләт гомуми белем бирү стандарты (Стандарт) таләпләре нигезендә һәм туган тел үзенчәлекләрен исәпкә алып үзләштерүдән көтелгән нәтиҗәләр алдагы этапта уңышлы белем алуны тәэмин итәргә тиеш:

- Россия Федерациясе халыкларының теле һәм мәдәниятенең күптөрле булуы турында башлангыч белем алу;
- телнең милли мәдәниятнең мөһим өлеше, төрле халыклар белән аралашу чарасы икәнлеген аңлау;
- телдән һәм язма сөйләмнең әдәби нормаларын өйрәнүгә карата уңай мөнәсәбәт тәрбияләү;
- татар теленең өйрәнелгән программа материалы күләмендә аралашу өчен кирәк булган орфоэпик, лексик һәм грамматик нормаларын үзләштерү, татар сөйләм этикеты турында беренчел мәгълүмат туплау, тел материалын сайлап файдалану осталыгына ия булу;
- төрле тормыш ситуацияләренә бәйле рәвештә танып белү һәм аралашу

эшчәнлегендә татар теленнән алган белемнәрне файдалану (сыйныфта, сыйныфтан тыш чараларда).

I сыйныф укучылары

“Фонетика һәм графика” бүлекләре буенча

Авазлар белән хәрефләрне аерырга өйрәнү, сузык авазларның төрләрен үзләштерү, яңгырау һәм саңгырау тартык авазларны аеру. Татар алфавитындагы хәрефләрнең урнашу тәртибен белү, бирелгән сүзләрне алфавит тәртибендә язу, кирәкле мәгълүматны эзләп тапканда, алфавиттан файдалана белү.

Хәрефләрдән иҗекләр, иҗекләрдән сүзләр, сүзләрдән сүзтезмә һәм җөмләләр төзү, аларны дөрес итеп язу. Сүзләрне иҗекләргә бүлү, юлдан-юлга күчерү. Сүз басымын дөрес куеп уку.

“Орфоэпия” бүлеге буенча

Татар теленең үзенчәлекле сузык һәм тартык авазларын дөрес әйтү, бу авазларны белдергән хәрефләр булган сүзләрне дөрес уку. Татар теленең үзенчәлекле авазлары кергән сүзләрдәге аваз һәм хәрефләрне әйтү.

“Лексика” бүлеге буенча

Уку елы ахырында I сыйныф укучылары «Телдән әзерлек чоры» өчен тәкъдим ителгән темалар буенча бирелгән сүзләрне аңлап, кара-каршы һәм монологик сөйләмдә кулланырга өйрәнә. Укытучы, сыйныфтагы укучыларның белем дәрәҗәләрен исәпкә алып, үрнәктә бирелгән сүзләрне үзгәртә ала.

“Морфология” бүлеге буенча

Җөмләләрдән исемнәрне, фигыльләрне, сыйфатларны табу (терминнар әйтелми). Баш хәреф белән языла торган исемнәр.

“Синтаксис” бүлеге буенча

Сүзтезмә һәм җөмлә белән танышу. Сүзтезмәдәге һәм җөмләдәге сүзләр бәйләнешен аңлау. Җөмлә ахырында куелган тыныш билгеләренең интонациягә бәйле булуын күрү.

*“Сөйләм эшчәнлеге. Аралашу”*бүлеге буенча

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнә:

- җәмгыятьтә ана теленең урынын, халыкара аралашу чарасы буларак рус теленең ролен аңлый;
- түбәндәге төшенчәләрнең мәгънәсен аера: телдән һәм язма сөйләм, монолог, диалог;
- сөйләмә телнең кайбер билгеләрен белә;
- татар әдәби теленең төп нормаларын, сөйләм әдәбе (этикеты) нормаларын башлангыч формаларын үзләштерә һәм саклый.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала: аваз һәм хәрефләрне, сүз һәм җөмләләрне аеру.

“Фонетика, орфоэпия һәм графика” бүлекләре буенча **Укучы түбәндәгеләрне өйрәнә:**

- сүзләрне фонетик яктан дөрес әйтү күнекмәләрен үзләштерә ;
- татар теленең орфоэпик кагыйдәләрен саклап сөйләшүнең мөһимлеген аңлый.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:

сәнгатьле укуның мөһимлеген белү;

текстларны сәнгатьле итеп уку.

*“Морфемика һәм сүз төзелеше”*бүлекләре буенча **Укучы түбәндәгеләрне өйрәнә:**

- сүзне иҗекләргә бүлә;

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:

- тамырдаш сүзләр арасындагы мәгънә бәйләнешен һәм

чылбырын күрү.

*“Лексикология ”*бүлеге буенча:

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнә:

- телдән һәм язма сөйләмдә лексик нормаларны саклый; төрле сүзлекләрдән бераз файдалана.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала: сүзнең лексик һәм грамматик мәгънәләрен аңлау.

“Синтаксис” бүлеге буенча **Укучы түбәндәгеләрне өйрәнә:**

- укучы синтаксисның төп берәмлекләреннән сүз,сүзтезмә һәм җөмләләрне аерырга өйрәнә.

*“Орфография һәм пунктуация»*бүлекләре буенча **Укучы түбәндәгеләрне өйрәнә:**

- язуда орфографик һәм пунктуацион нормаларны өйрәнелгән күләмдә файдалана.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:

- сөйләмдә орфографик һәм пунктуацион нормаларны саклауның әһәмиятен аңлый белү.

II сыйныф укучылары

“Фонетика, графика һәм орфоэпия” бүлекләре буенча

Калын һәм нечкә сузыкларны аеру, татар телендәге басымын дөрес куеп әйтү (уку).
Яңгырау һәм саңгырау тартыкларны аеру; ъ һәм ь хәрефләре булган сүзләрне дөрес уку һәм язу *(кульяулык, коньяк);я, ю, е* хәрефләрен дөрес язу.
Сүзләрдәге авазлар һәм хәрефләрне аеру, аларның санын һәм төрләрен күрсәтү. Сөйләмдә татар әдәби теленә хас булган орфоэпик нормаларны үтәү.

“Сүз төзелеше” бүлеге буенча

Сүзләрнең тамырын һәм кушымчасын билгеләү, тамырдаш сүзләр, кушма һәм парлы сүзләрне табу.
Мәгънәсен ачыкларга кирәк булган сүзләрне сүзлектән табып әйтү (күрсәтү).

“Морфология” бүлеге буенча

Сүз төркемнәреннән исем, фигыль һәм сыйфатларның мәгънәләрен аңлап, җөмлә эченнән табу.
Исемнәрнең берлек һәм күплек сан формаларын аеру, фигыльләрнең юклык һәм заман кушымчаларын билгеләү, сыйфатланмышны табу, аның сыйфат белән бәйләнешен күзәтү. Өйрәнелә торган сүз төркемнәре кергән мәкаль-әйтем, табышмакларны ятлау (әйтү) һәм аларны язу.

“Синтаксис” бүлеге буенча

Җөмләнең баш кисәкләрен билгеләү, аларның урнашу тәртибен күзәтү. Җөмлә кисәкләре һәм сүз төркемнәре диган төшенчәләрне аеру.
*Сөйләм эшчәнлеге. Аралашу”*бүлеге буенча

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнә:

- җәмгыятьтә ана теленең урынын, халыкара аралашу чарасы буларак рус теленең ролен аңлый;
- түбәндәге төшенчәләрнең мәгънәсен аера: телдән һәм язма сөйләм, монолог, диалог;
- сөйләмә телнең кайбер билгеләрен белә;
- аваз һәм хәрефләрне, сүз һәм җөмләләрне, сүз төркемнәрен һәм җөмлә кисәкләрен аера;
- текст һәм аның кайбер билгеләрен аера;
- татар әдәби теленең төп нормаларын, сөйләм әдәбе (этикеты) нормаларын башлангыч формаларын үзләштерә һәм саклый.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:

- аваз һәм хәрефләрне, сүз һәм җөмләләрне, сүз төркемнәрен һәм җөмлә кисәкләрен аеру;
- текстның темасын һәм төп фикерен билгеләү; ￿аңлашылмаган сүзләрнең мәгънәсен сүзлектән карап аңлау.

“Фонетика, орфоэпия һәм графика” бүлекләре буенча **Укучы түбәндәгеләрне өйрәнә:**

- сүзләрне фонетик яктан дөрес әйтү күнекмәләрен үзләштерә ;
- татар теленең орфоэпик кагыйдәләрен саклап сөйләшүнең мөһимлеген аңлый.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:

- сәнгатьле укуның мөһимлеген белү;
- проза һәм поэзия жанрларына караган текстларны сәнгатьле итеп уку.

*“Морфемика һәм сүз төзелеше”*бүлекләре буенча **Укучы түбәндәгеләрне өйрәнә:**

- сүзне иҗекләргә бүлә;
- сүзнең тамырын таба, сүзнең тамырдаш сүзләре булуын аңлый;￿бирелгән сүздән (тамырдан) төрле сүзләр ясый.**Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:** тамырдаш сүзләрне куллану;
- тамырдаш сүзләр арасындагы мәгънә бәйләнешен һәм чылбырын күрү.

*“Морфология”*бүлеге буенча **Укучы түбәндәгеләрне өйрәнә:**

- татар телендәге сүз төркемнәрен(исем, сыйфат,фигыль) аера белә;
- сүзләрне аерым сүз төркеменә керүе ягыннан (морфологик яктан) тикшерә;
- сүз төркемнәренең төрле формаларын хәзерге татар әдәби теле нормалары кысаларында куллана.**Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:**

Төрле сүз төркемнәрен(исем, сыйфат,фигыль) аеру һәм куллану.

“Синтаксис” бүлеге буенча **Укучы түбәндәгеләрне өйрәнә:**

- укучы синтаксисның төп берәмлекләреннән сүзтезмә һәм җөмләләрне аерырга өйрәнә; ￿сүз төркемнәрен сөйләм кысаларында куллана.

*“Орфография һәм пунктуация»*бүлекләре буенча **Укучы түбәндәгеләрне өйрәнә:**

- язуда орфографик һәм пунктуацион нормаларны өйрәнелгән күләмдә файдалана;
- орфографик һәм пунктуацион хаталарны таба һәм төзәтә.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:

- сөйләмдә орфографик һәм пунктуацион нормаларны саклауның әһәмиятен аңлый белү.

Программаны үзләштерүдән көтелгән нәтиҗәләр

Аралашу эшчәнлегенә караган *универсаль күнекмәләрдән* түбәндәгеләрне ассызыклап китү урынлы булыр:

• төркем белән эшләү күнекмәләре алу. Укучының сыйныфташлары һәм укытучы белән бергәләп эшләү күнекмәләренә ия булуы, әхлакый һәм психологик яктан гамәли эш алымнарына өйрәтә;

• аралашу компетенциясе төрле бурычларны хәл итү алымнарын үзләштереп, телне өйрәнү башка кешеләр белән аралашуның нигезен тәшкил итүен истә тотарга да өйрәтә һәм шул максаттан чыгып, тормыш хәлләренә бәйле рәвештә иптәшең белән аралашу нормаларын һәм формаларын үзләштерүне дә күз уңында тота;

• телне өйрәнү сөйләм эшчәнлеген үстерүне алгы планга куя, бу исә укучыларның ана телен өйрәнгәндә аралашу компетенциясен истә тотып эш итәргә этәргеч ясый.

Татар телен өйрәнгәндә, укучыларның *универсаль танып-белү гамәлләрен булдыру һәм камилләштерү* түбәндәге нәтиҗәләргә китерә:

• танып-белү методын гамәли яктан куллана белергә өйрәнәләр, бу яктан телне өйрәнү дәресләрендә укучылар логик фикерләү алымнарына да ия булалар;

• таблица, схема һәм график рәсемнәрне тутыра яки тулыландыра беләләр. Моның өчен тел дәресләрендә мәгълүматны төрле чыганаклардан һәм заманча техник чаратлар ярдәмендә эзләп табалар, Интернет челтәреннән урынлы, чамасын белеп һәм дөрес итеп файдаланалар.

Укучыларның *танып-белү компетенциясен үстергәндә* түбәндәге нәтиҗәләргә ирешү күздә тотыла:

• ана теле дәресләрендә укучылар туган илнең, туган якның тарихын һәм географиясен, аның мәдәни мирасын һәм традицияләрен күзаллыйлар;

• тел дәресләрендә үтелә торган темаларга бәйле рәвештә туган илнең иҗтимагый-сәяси төзелешен, анда булып узган тарихи вакыйгаларны хронологик һәм фактик яктан, шуңа бәйле рәвештә дәүләт символлары булып саналган герб, флаг һәм гимнны, дәүләт бәйрәмнәрен өйрәнәләр;

• илнең гражданнары буларак, үзләренең хокук һәм бурычларын, милли традицияләрен, мәдәниятләрен, аларның кыйммәтләрен аңлыйлар.

3нче сыйныф

Федераль дәүләт гомуми белем бирү стандарты (Стандарт) таләпләре нигезендә һәм туган тел үзенчәлекләрен исәпкә алып үзләштерүдән көтелгән нәтиҗәләр алдагы этапта уңышлы белем алуны тәэмин итәргә тиеш:

- Россия Федерациясе халыкларының теле һәм мәдәниятенең күптөрле булуы турында башлангыч белем алу;
- телнең милли мәдәниятнең мөһим өлеше, төрле халыклар белән аралашу чарасы икәнлеген аңлау;
- телдән һәм язма сөйләмнең әдәби нормаларын өйрәнүгә карата уңай мөнәсәбәт тәрбияләү;
- татар теленең өйрәнелгән программа материалы күләмендә аралашу өчен кирәк булган орфоэпик, лексик һәм грамматик нормаларын үзләштерү, татар сөйләм этикеты турында беренчел мәгълүмат туплау, тел материалын сайлап файдалану осталыгына ия булу;
- төрле тормыш ситуацияләренә бәйле рәвештә танып белү һәм аралашу эшчәнлегендә татар теленнән алган белемнәрне файдалану (сыйныфта, сыйныфтан тыш чараларда).;укучыларның коммуникатив компетенциясен(аралашу осталыгын) үстерү, коммуникатив бурычлар куя һәм хәл итә белү, адекват рәвештә аралашуның вербаль һәм вербаль булмаган чараларыннан, сөйләм этикеты үрнәкләреннән файдалана алу, итәгатьле һәм киң күңелле әңгәмәдәш булу.

Укытуның шәхси нәтиҗәләре

Өченче сыйныфны тәгәлләгәндә,укучының үзенә һәм үзенең әйләнә-тирәсендәге кешеләргә, тормыштагы яшәеш проблемаларына карата түбәндәге **шәхси кыйммәтләре формалашкан булуы күзаллана**:шәхесара һәм мәдәният ара аралашуда татар теленә карата ихтирамлы караш булдыру һәм аны яхшы өйрәнү теләге тудыру;әхлакый кагыйдәләрдә ориентлашу;“гаилә”, “туган ил”, “мәрхәмәтлелек”,төшенчәләрен кабул итү, “башкаларга карата түземлелек, кайгыртучанлык”, “кеше кадерен белү” кебек хисләр формалашу.

Укытуның метапредмет нәтиҗәләре

Өченче сыйныфны тәгәлләгәндә, укучыларның фикер йөртү, интеллектуаль һәм иҗади сәләтләрен үстерүгә, шулай ук, реаль тормышта туган проблемаларны хәл итү өчен кирәк булган универсаль уку гамәлләрен (***танып белү, регулятив, коммуникатив)***формалаштыруга хезмәт итә. Укучыларда мәгълүмати җәмгыятьтә яшәү һәм эшләү өчен кирәкле күнекмәләр үстерелә. Укучылар текст, күрмә-график рәсемнәр, хәрәкәтле яисә хәрәкәтсез сурәтләр, ягъни төрле коммуникацион технологияләр аша тапшырыла торган мәгълүмати объектлар белән эшләү тәҗрибәсенең башлангыч күнекмәләре белән таныша .

Уку хезмәтендә үзенә максат куя, бурычларны билгели белү; эш тәртибен аңлап, уку эшчәнлеген оештыра, нәтиҗәле эш алымнарын таба белү; уку эшчәнлеге нәтиҗәләрен контрольгә ала белү;ихтыяр көче,максатчанлык, активлык кебек сәләтләрне формалаштыру;дәрескә кирәкле уку-язу әсбапларын әзерли һәм алар белән дөрес эш итә белү;дәрестә эш урынын мөстәкыйль әзерли белү һәм тәртиптә тоту күнекмәләрен үстерү.

Аралашканда,әңгәмәдәшеңнең фикерен тыңлый, аңа туры килерлек җавап бирә белү;әңгәмәдәш белән аралашу калыбын төзү;аралаша белү сәләтен үстерү (аралашучанлык, хисселек, эмпатия хисләре);парларда һәм күмәк эшләргә өйрәнү; әңгәмәдәшең белән сөйләшүне башлый, дәвам итә, тәмамлый белү.

Туган тел (татар теле) укыту предметының уку материалы сөйләм эшчәнлеге төрләре (ишетеп (тыңлап) аңлау, сөйләү, уку, язу) һәм тел белеме бүлекләре буенча (фонетика һәм орфография, лексикология, сүз төзелеше һәм сүз ясалышы, морфология, синтаксис, орфография һәм пунктуация) төзелгән.

Предмет нәтиҗәләре

Федераль дәүләт гомуми белем бирү стандарты (Стандарт) таләпләре нигезендә һәм туган тел үзенчәлекләрен исәпкә алып үзләштерүдән көтелгән нәтиҗәләр алдагы этапта уңышлы белем алуны тәэмин итәргә тиеш:

- Россия Федерациясе халыкларының теле һәм мәдәниятенең күптөрле булуы турында башлангыч белем алу;
- телнең милли мәдәниятнең мөһим өлеше, төрле халыклар белән аралашу чарасы икәнлеген аңлау;
- телдән һәм язма сөйләмнең әдәби нормаларын өйрәнүгә карата уңай мөнәсәбәт тәрбияләү;
- татар теленең өйрәнелгән программа материалы күләмендә аралашу өчен кирәк булган орфоэпик, лексик һәм грамматик нормаларын үзләштерү, татар сөйләм этикеты турында беренчел мәгълүмат туплау, тел материалын сайлап файдалану осталыгына ия булу;
- төрле тормыш ситуацияләренә бәйле рәвештә танып белү һәм аралашу эшчәнлегендә татар теленнән алган белемнәрне файдалану (сыйныфта, сыйныфтан тыш чараларда).

III сыйныф укучылары

“Сүз” бүлеге буенча

Сүзнең туры һәм күчерелмә мәгънәсен, күп мәгънәле булуын аеру. Синоним, омоним, антоним сүзләрне дөрес билгеләп, аларны сүзтезмә һәм җөмлә төзегәндә куллану. Төрле типтагы сүзлекләр белән эшләү.

“Сүз төзелеше һәм сүз ясалышы” бүлекләре буенча

Сүз төзелешен тикшерү күнегүләре үтәү. Укытучы биргән сүзләрнең тамырын һәм кушымчасын табу. Алар белән җөмләләр төзү, сүзлек һәм аңлатмалы диктантлар язу.

“Морфология” бүлеге буенча

Уртаклык һәм ялгызлык исемнәрне аеру, исемнәрне килеш белән төрләндерү; сыйфатларның сыйфатланмышка, саннарның саналмышка иярү үзенчәлеген аңлау. Саналмышның татар телендә берлек санда кулланылуы. Зат һәм сорау алмашлыкларын башка сүз төркемнәреннән аеру, аларны диалогик һәм монологик сөйләмдә куллану. Фигыльләрнең заманнарын билгеләү, хәзерге заман хикәя фигыльләрнең зат-сан белән төрләнешен язма һәм телдән сөйләмдә дөрес куллану.

“Синтаксис” бүлеге буенча

III сыйныфта өйрәнелгән сүз төркемнәрен кулланып, сүзтезмә һәм җөмләләр төзү. Әйтү максаты буенча төрле җөмләләрне аеру, аларның ахырында тыныш билгеләрен кую.

ЭЛЕКТРОННЫЙ ТАТАРСТАН

Җөмләнең баш кисәкләрен табу, ия белән хәбәрнең урнашу тәртибен күзәтү. Иярчен кисәклардән аергычны билгеләү, аның аерылмышка ияру үзенчәлеген аңлау.

“Сөйләм эшчәнлеге. Аралашу” бүлеге буенча **Укучы түбәндәгеләрне өйрәнә:**

- җәмгыятьтә ана теленең урынын, халыкара аралашу чарасы буларак рус теленең ролен аңлый;
- түбәндәге төшенчәләрнең мәгънәсен аера: телдән һәм язма сөйләм, монолог, диалог;
- сөйләмә телнең кайбер билгеләрен белә;
- аваз һәм хәрефләрне, сүз һәм җөмләләрне, сүз төркемнәрен һәм җөмлә кисәкләрен аера;
- текст һәм аның билгеләрен аера; татар әдәби теленең төп нормаларын, сөйләм әдәбе (этикеты) нормаларын башлангыч формаларын үзләштерә һәм саклый.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:

- аваз һәм хәрефләрне, сүз һәм җөмләләрне, сүз төркемнәрен һәм җөмлә кисәкләрен аеру;
- текстның темасын һәм төп фикерен билгеләү; аңлашылмаган сүзләрнең мәгънәсен сүзлектән карап аңлату.

“Фонетика, орфоэпия һәм графика” бүлекләре буенча **Укучы түбәндәгеләрне өйрәнә:**

- сүзләрне фонетик яктан дөрес әәтү күнекмәләрен үзләштерә ;
- татар теленең орфоэпик кагыйдәләрен саклап сөйләшүнең мөһимлеген аңлый.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:

- сәнгатьле укуның мөһимлеген белү;
- проза һәм поэзия жанрларына караган текстларны сәнгатьле итеп уку.

“Морфемика һәм сүз төзелеше” бүлекләре буенча **Укучы түбәндәгеләрне өйрәнә:**

- сүзне иҗекләргә бүлә;
- өйрәнелгән сүз ясалышы ысулларын билгели;
- бирелгән сүздән (тамырдан) төрле сүзләр ясый.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:

- тамырдаш сүзләр арасындагы мәгънә бәйләнешен һәм чылбырын күрү.

“Лексикология ” бүлеге буенча:

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнә:

- сүзләрнең синонимнарын һәм антонимнарын таба;
- телдән һәм язма сөйләмдә лексик нормаларны саклый;
- төрле лексик сүзлекләрдән (аңлатмалы, синонимнар, антонимнар) бераз файдалана.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:

- сүзнең лексик һәм грамматик мәгънәләрен аңлау;
- төрле омонимнарны тану;

*“Морфология”*бүлеге буенча **Укучы**

түбәндәгеләрне өйрәнә:

- татар телендәге сүз төркемнәрен : исем,сыйфат,сан, фигыль, алмашлыкларны аера белә;
- сүзләрне аерым сүз төркеменә керүе ягыннан (морфологик яктан) тикшерә;
- сүз төркемнәренең төрле формаларын хәзерге татар әдәби теле нормалары кысаларында куллана.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:

Төрле сүз төркемнәрен аеру һәм куллану.

“Синтаксис” бүлеге буенча **Укучы**

түбәндәгеләрне өйрәнә:

- укучы синтаксисның төп берәмлекләреннән сүзтезмә һәм җөмләләрне аерырга өйрәнә; сүз төркемнәрен: исем,сыйфат,сан, фигыль, алмашлыкларны сөйләм кысаларында куллана.

*“Орфография һәм пунктуация»*бүлекләре буенча **Укучы**

түбәндәгеләрне өйрәнә:

- язуда орфографик һәм пунктуацион нормаларны өйрәнелгән күләмдә файдалана;
- орфографик һәм пунктуацион хаталарны таба һәм төзәтә.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:

- сөйләмдә орфографик һәм пунктуацион нормаларны саклауның әһәмиятен аңлый белү.

Программаны үзләштерүдән көтелгән нәтиҗәләр

Аралашу эшчәнлегенә караган *универсаль күнекмәләрдән* түбәндәгеләрне ассызыклап китү урынлы булыр:

-төркем белән эшләү күнекмәләре алу. Укучының сыйныфташлары һәм укытучы белән бергәләп эшләү күнекмәләренә ия булуы, әхлакый һәм психологик яктан гамәли эш алымнарына өйрәтә;

- аралашу компетенциясе төрле бурычларны хәл итү алымнарын үзләштереп, телне өйрәнү башка кешеләр белән аралашуның нигезен тәшкил итүен истә тотарга да өйрәтә һәм шул максаттан чыгып, тормыш хәлләренә бәйле рәвештә иптәшең белән аралашу нормаларын һәм формаларын үзләштерүне дә күз уңында тота;
- телне өйрәнү сөйләм эшчәнлеген үстерүне алгы планга куя, бу исә укучыларның ана телен өйрәнгәндә аралашу компетенциясен истә тотып эш итәргә этәргеч ясый.

Татар телен өйрәнгәндә, укучыларның *универсаль танып-белү гамәлләрен булдыру һәм камилләштерү* түбәндәге нәтиҗәләргә китерә:

- танып-белү методын гамәли яктан куллана белергә өйрәнәләр, бу яктан телне өйрәнү дәресләрендә укучылар логик фикерләү алымнарына да ия булалар;
- таблица, схема һәм график рәсемнәрне тутыра яки тулыландыра беләләр. Моның өчен тел дәресләрендә мәгълүматны төрле чыганаклардан һәм заманча техник чаратлар ярдәмендә эзләп табалар, Интернет челтәреннән урынлы, чамасын белеп һәм дөрес итеп файдаланалар.

Укучыларның *танып-белү компетенциясен үстергәндә* түбәндәге нәтиҗәләргә ирешү күздә тотыла:

- ана теле дәресләрендә укучылар туган илнең, туган якның тарихын һәм географиясен, аның мәдәни мирасын һәм традицияләрен күзаллыйлар;
- тел дәресләрендә үтелә торган темаларга бәйле рәвештә туган илнең

ЭЛЕКТРОННЫЙ ТАТАРСТАН

иҗтимагый-сәяси төзелешен, анда булып узган тарихи вакыйгаларны хронологик һәм фактик яктан, шуңа бәйле рәвештә дәүләт символлары булып саналган герб, флаг һәм гимнны, дәүләт бәйрәмнәрен өйрәнәләр;

- илнең гражданнары буларак, үзләренең хокук һәм бурычларын, милли традицияләрен, мәдәниятләрен, аларның кыйммәтләрен аңлыйлар.

4нче сыйныф

Федераль дәүләт гомуми белем бирү стандарты (Стандарт) таләпләре нигезендә һәм туган тел үзенчәлекләрен исәпкә алып үзләштерүдән көтелгән нәтиҗәләр алдагы этапта уңышлы белем алуны тәэмин итәргә тиеш:

- Россия Федерациясе халыкларының теле һәм мәдәниятенең күптөрле булуы турында башлангыч белем алу;
- телнең милли мәдәниятнең мөһим өлеше, төрле халыклар белән аралашу чарасы икәнлеген аңлау; телдән һәм язма сөйләмнең әдәби нормаларын өйрәнүгә карата уңай мөнәсәбәт тәрбияләү;
- татар теленең өйрәнелгән программа материалы күләмендә аралашу өчен кирәк булган орфоэпик, лексик һәм грамматик нормаларын үзләштерү, татар сөйләм этикеты турында беренчел мәгълүмат туплау, тел материалын сайлап файдалану осталыгына ия булу;
- төрле тормыш ситуацияләренә бәйле рәвештә танып белү һәм аралашу эшчәнлегендә татар теленнән алган белемнәрне файдалану (сыйныфта, сыйныфтан тыш чараларда).;укучыларның коммуникатив компетенциясен(аралашу осталыгын) үстерү, коммуникатив бурычлар куя һәм хәл итә белү, адекват рәвештә аралашуның вербаль һәм вербаль булмаган чараларыннан, сөйләм этикеты үрнәкләреннән файдалана алу, итәгатьле һәм киң күңелле әңгәмәдәш булу.

Укытуның шәхси нәтиҗәләре

Башлангыч белем бирү баскычын тәмамлаганда,укучының үзенә һәм үзенең әйләнәтирәсендәге кешеләргә, тормыштагы яшәеш проблемаларына карата түбәндәге **шәхси кыйммәтләре формалашкан булуы күзаллана**:шәхесара һәм мәдәният ара аралашуда татар теленә карата ихтирамлы караш булдыру һәм аны яхшы өйрәнү теләге тудыру;әхлакый кагыйдәләрдә ориентлашу;“гаилә”, “туган ил”, “мәрхәмәтлелек”,төшенчәләрен кабул итү, “башкаларга карата түземлелек, кайгыртучанлык”, “кеше кадерен белү” кебек хисләр формалашу.

Укытуның метапредмет нәтиҗәләре

Башлангыч белем бирү баскычын тәмамлаганда, укучыларның фикер йөртү, интеллектуаль һәм иҗади сәләтләрен үстерүгә, шулай ук, реаль тормышта туган проблемаларны хәл итү өчен кирәк булган универсаль уку гамәлләрен (***танып белү, регулятив, коммуникатив)***формалаштыруга хезмәт итә. Укучыларда мәгълүмати җәмгыятьтә яшәү һәм эшләү өчен кирәкле күнекмәләр үстерелә. Укучылар текст, күрмә-график рәсемнәр, хәрәкәтле яисә хәрәкәтсез сурәтләр, ягъни төрле коммуникацион технологияләр аша тапшырыла торган мәгълүмати объектлар белән эшләү тәҗрибәсенең башлангыч күнекмәләре белән таныша .

Уку хезмәтендә үзеңә максат куя, бурычларны билгели белү; эш тәртибен аңлап, уку эшчәнлеген оештыра, нәтиҗәле эш алымнарын таба белү; уку эшчәнлеге нәтиҗәләрен контрольгә ала белү;ихтыяр көче,максатчанлык, активлык кебек сәләтләрне формалаштыру;дәрескә кирәкле уку-язу әсбапларын әзерли һәм алар белән дөрес эш итә белү;дәрестә эш урынын мөстәкыйль әзерли белү һәм тәртиптә тоту күнекмәләрен үстерү.

Аралашканда,әңгәмәдәшеңнең фикерен тыңлый, аңа туры килерлек җавап бирә белү;әңгәмәдәш белән аралашу калыбын төзү;аралаша белү сәләтен үстерү (аралашучанлык, хисләлек, эмпатия хисләре);парларда һәм күмәк эшләргә өйрәнү; әңгәмәдәшең белән сөйләшүне башлый, дәвам итә, тәмамлый белү.

Туган тел (татар теле) укыту предметының уку материалы сөйләм эшчәнлеге төрләре (ишетеп (тыңлап) аңлау, сөйләү, уку, язу) һәм тел белеме бүлекләре буенча (фонетика һәм орфография, лексикология, сүз төзелеше һәм сүз ясалышы, морфология, синтаксис, орфография һәм пунктуация) төзелгән.

Предмет нәтиҗәләре

Федераль дәүләт гомуми белем бирү стандарты (Стандарт) таләпләре нигезендә һәм туган тел үзенчәлекләрен исәпкә алып үзләштерүдән көтелгән нәтиҗәләр алдагы этапта уңышлы белем алуны тәэмин итәргә тиеш:

- Россия Федерациясе халыкларының теле һәм мәдәниятенең күптөрле булуы турында башлангыч белем алу;
- телнең милли мәдәниятнең мөһим өлеше, төрле халыклар белән аралашу чарасы

икәнлеген аңлау;

- телдән һәм язма сөйләмнең әдәби нормаларын өйрәнүгә карата уңай мөнәсәбәт

тәрбияләү;

- татар теленең өйрәнелгән программа материалы күләмендә аралашу өчен кирәк

булган орфоэпик, лексик һәм грамматик нормаларын үзләштерү, татар сөйләм этикеты турында беренчел мәгълүмат туплау, тел материалын сайлап файдалану осталыгына ия булу;

- төрле тормыш ситуацияләренә бәйле рәвештә танып белү һәм аралашу

эшчәнлегендә татар теленнән алган белемнәрне файдалану (сыйныфта, сыйныфтан тыш чараларда).

IV сыйныф укучылары

“Фонетика һәм графика” бүлеге буенча

4 нче сыйныф ахырына аваз һәм хәреф арасындагы аерманы аңлау, өйрәнгән күләмдә авазларга характеристика бирү, алфавиттагы хәрефләрнең урынын белү, аны гамәли эштә куллану.

“Орфоэпия” бүлеге буенча

Дәресләрдә һәм көндәлек тормышта татар әдәби теленә хас булган әйтелеш нормасын саклау, авазларны һәм әйтү максаты төрле булган җөмләләрнең әйтелеш кагыйдәләрен үтәү.

“Лексика” бүлеге буенча

Синоним, омоним һәм антонимнарны сөйләмдә урынлы куллану, төрле сүзлекләрне гамәли эштә файдалану. IV сыйныф ахырында укучыларда төрле типтагы сүзлекләр белән эшләү күнекмәләрен үстерү.

“Сүз төзелеше һәм сүз ясалышы” бүлекләре буенча

Сүзләрнең тамырын, нигезен һәм кушымчаларын табу. Төрле сүз төркемнәрен (исем, сыйфат, фигыльләрне) ясаучы кушымчаларны күрсәтү.

Укытучы тәкъдим иткән сүзләрнең тамырын һәм ясагыч кушымчаларын билгеләү.

“Морфология” бүлеге буенча

Яңгырау, саңгырау һәм борын авазларына беткән исемнәрне килеш белән төрләндерү. Тартым белән төрләнгән исемнәрне сөйләмдә куллану. Исемнәргә морфологик анализ ясау күнекмәләре булдыру (уртаклык яки ялгызлык булуы, берлектә яки күплектә килүе, килеше, нинди җөмлә кисәге булып килүен күрсәтү).

Сыйфатларның төрле дәрәҗә формалары (гади, чагыштыру, артыклык һәм кимлек). Дәреслектә һәм укытучы тарафыннан бирелгән сыйфатларның төрле дәрәҗә формаларын ясап, алар белән җөмләләр төзү.

Микъдар һәм тәртип саннарын билгеләү, аларны сөйләмдә дөрес куллану.

Күрсәтү һәм тартым алмашлыкларын телдән һәм язма сөйләмдә дөрес куллану.

Хикәя фигыльләрнең барлык заманнарын зат-сан белән төрләндереп, аларны телдән сөйләмдә, изложение һәм сочинение язганда дөрес куллану.

“Синтаксис” бүлеге буенча

Җөмләнең баш кисәкләрен табып, аларның нинди сүз төркеме белән белдерелүенә (иянең исем яки зат алмашлыгы, хәбәрнең хикәя фигыль яки сыйфат белән) мисаллар әйтү, укытучы күрсәткән (мөстәкыйль рәвештә укучы үзе тапкан) тексттан баш кисәкләрне билгеләү.

Җөмләнең иярчен кисәкләреннән аергычның сыйфат һәм сан белән белдерелүен күрсәтү. Тәмамлыкның төрле килештәге исемнәр белән белдерелүен билгеләү.

Җөмләгә синтаксик анализ ясау күнекмәләре булдыру (ия, хәбәр, аергыч һәм тәмамлыкны күрсәтә белү).

Җыйнак һәм җәенке җөмләләрне телдән һәм язма сөйләмдә дөрес куллану.

*“Сөйләм эшчәнлеге. Аралашу”*бүлеге буенча**Укучы түбәндәгеләрне өйрәнә:**

- җәмгыятьтә ана теленең урынын, халыкара аралашу чарасы буларак рус

теленең ролен аңлый;

- түбәндәге төшенчәләрнең мәгънәсен аера: телдән һәм язма сөйләм, монолог,

диалог;

- сөйләмә телнең кайбер билгеләрен белә;
- аваз һәм хәрефләрне, сүз һәм җөмләләрне, сүз төркемнәрен һәм җөмлә

кисәкләрен аера;

- текст һәм аның билгеләрен аера; татар әдәби теленең төп нормаларын, сөйләм әдәбе (этикеты) нормаларын

башлангыч формаларын үзләштерә һәм саклый.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:

- аваз һәм хәрефләрне, сүз һәм җөмләләрне, сүз төркемнәрен һәм җөмлә кисәкләрен аеру;

- текстның темасын һәм төп фикерен билгеләү;
- аңлашылмаган сүзләрнең мәгънәсен сүзлектән карап аңлату.

*“Морфология”*бүлеге буенча **Укучы түбәндәгеләрне өйрәнә:**

- татар телендәге сүз төркемнәрен: исем, сыйфат, сан, алмашлык, фигыль сүз төркемнәрен аера белә;
- сүзләрне аерым сүз төркеменә керүе ягыннан (морфологик яктан) тикшерә;
- исем, сыйфат, сан, алмашлык, фигыль сүз төркемнәренең җөмләдә кулланылышын өйрәнә;
- сүз төркемнәренең төрле формаларын хәзерге татар әдәби теле нормалары кысаларында куллана.**Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:**

төрле сүз төркемнәрен: исем, сыйфат, сан, алмашлык, фигыль сүз төркемнәрен аеру һәм куллану.

“Синтаксис” бүлеге буенча

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнә:

- укучы синтаксисның төп берәмлекләреннән сүзтезмә һәм җөмләләрне аерырга өйрәнә;
- җөмләнең баш кисәкләреннән ия һәм хәбәрне, җөмләнең иярчен кисәкләреннән аергычны аерырга өйрәнә һәм сөйләмдә куллана белә; сүз төркемнәрен сөйләм кысаларында куллана.

*“Орфография һәм пунктуация»*бүлекләре буенча **Укучы түбәндәгеләрне өйрәнә:**

- язуда орфографик һәм пунктуацион нормаларны өйрәнелгән күләмдә файдалана;
- орфографик һәм пунктуацион хаталарны таба һәм төзәтә.

Укучы түбәндәгеләрне өйрәнү мөмкинлеген ала:

- сөйләмдә орфографик һәм пунктуацион нормаларны саклауның әһәмиятен аңлый белү.

Программаны үзләштерүдән көтелгән нәтиҗәләр

Аралашу эшчәнлегенә караган *универсаль күнекмәләрдән* түбәндәгеләрне ассызыклап китү урынлы булыр:

- төркем белән эшләү күнекмәләре алу. Укучының сыйныфташлары һәм укытучы белән бергәләп эшләү күнекмәләренә ия булуы, әхлакый һәм психологик яктан гамәли эш алымнарына өйрәтә;
- аралашу компетенциясе төрле бурычларны хәл итү алымнарын үзләштереп, телне өйрәнү башка кешеләр белән аралашуның нигезен тәшкил итүен истә тотарга да өйрәтә һәм шул максаттан чыгып, тормыш хәлләренә бәйле рәвештә иптәшең белән аралашу нормаларын һәм формаларын үзләштерүне дә күз уңында тота;
- телне өйрәнү сөйләм эшчәнлеген үстерүне алгы планга куя, бу исә укучыларның ана телен өйрәнгәндә аралашу компетенциясен истә тотып эш итәргә этәргеч ясый.

Татар телен өйрәнгәндә, укучыларның *универсаль танып-белү гамәлләрен булдыру һәм камилләштерү* түбәндәге нәтиҗәләргә китерә:

- танып-белү методын гамәли яктан куллана белергә өйрәнәләр, бу яктан телне өйрәнү дәресләрендә укучылар логик фикерләү алымнарына да ия булалар;
- таблица, схема һәм график рәсемнәрне тутыра яки тулыландыра беләләр. Моның өчен тел дәресләрендә мәгълүматны төрле чыганаклардан һәм заманча техник чаратлар ярдәмендә эзләп табалар, Интернет челтәреннән урынлы, чамасын белеп һәм дөрес итеп файдаланалар.

Укучыларның *танып-белү компетенциясен үстергәндә* түбәндәге нәтиҗәләргә ирешү күздә тотыла:

- ана теле дәресләрендә укучылар туган илнең, туган якның тарихын һәм географиясен, аның мәдәни мирасын һәм традицияләрен күзаллыйлар;
- тел дәресләрендә үтелә торган темаларга бәйле рәвештә туган илнең иҗтимагый-сәяси төзелешен, анда булып узган тарихи вакыйгаларны хронологик һәм фактик яктан, шуңа бәйле рәвештә дәүләт символлары булып саналган герб, флаг һәм гимнны, дәүләт бәйрәмнәрен өйрәнәләр;
- илнең гражданнары буларак, үзләренең хокук һәм бурычларын, милли традицияләрен, мәдәниятләрен, аларның кыйммәтләрен аңлыйлар.

Содержание учебного предмета.

Фонетика и орфоэпия.

Определение гласных и согласных звуков. Выделение ударных и безударных гласных, звонких и глухих согласных. Характеристика звуков: гласный-согласный, твердый-мягкий, звонкий-глухой. Деление на слоги. Произношение звуков и звукосочетаний с соблюдением орфоэпических норм современного литературного языка. Элементы фонетического анализа.

Графика.

Звуки и буквы. Твердые и мягкие согласные. Употребление разделительных знаков (**ъ** и **ь**). Соотношение звуков и букв в словах с **е, ё**, **ю,я**. Интервал между словами, знак переноса. Знание татарского алфавита. Использование алфавита при работе со справочной литературой.

Лексика.

Слово как единство произносимого и значимого. Определение семантики слова по толковому словарю. Наблюдения над однозначными и многозначными словами, над употреблением речи синонимов и антонимов.

Состав слова.

Понятие об однокоренных словах, их отличия отсинонимовомонимов. Определение корня слова и аффикса. Понятиео словообразовательныхаффиксах. Выполнение упражнений с элементами словообразовательного анализа.

Морфология.

Понятие о частях речи. Имя существительное, его значение и употребление в речи. Вопросы имен существительных. Определение имен существительных, отвечающих на вопросы кем? нәрсә? Собственные и нарицательные имена. Формы единственного и множественного числа. Названия и вопросы падежей. Склонение имен существительных. Имена с аффиксами притяжательности. Выполнение упражнений на морфологический анализ существительных.

Имя прилагательное: его значение и употребление в речи. Вопросы прилагательных, выражение различных признаков предметов. Степени сравнений имен прилагательных. Выполнение упражнений на морфологический анализ имен прилагательных.

Местоимения. Понятие о местоимениях. Личные местоимения: значение, употребление в речи, формы единственного и множественного числа, склонение личных местоимений.

Глагол. Значение глагола и употребление в речи. Определение глаголов, отвечающих на вопросы *нишли?* (что делает?), *нишләде?* (что делал?), *нишләр?* (что будет делать?). Спряжение глаголов. Формы настоящего, прошедшего и будущего времени. Утвердительная и отрицательная формы глаголов. Выполнение упражнений на морфологический анализ глаголов.

Наречие. Его значение, вопросы, употребление в речи.
Послелоги, их значение в речи.
Частицы *да,дә,та,тә,гына,генә,кына,кенә,ук,үк,ич,бит*. Правописание частиц.

Синтаксис.

Выделение слов, слосочетаний и предложений. Разные по цели высказывания предложения, знаки препинаний при них. Чтение различных коммуникативных предложений с соответствующей интонацией.

Понятие о главных членах предложения. Определение связи слов в словосочетаниях и предложениях с помощью наводящих вопросов.

Определение предложений с однородными членамис союзами *һәм, ә, ләкин*.
Составление собственных предложений с союзами и без них с интонацией перечисления.
Определение простых и сложных предложений.
Орфография и пунктуация.

Формирование орфографической зоркости, уместное использование правил правописания:

правописание букв **о,ө,э;**

правописание букв, обозначающих согласные звуки;
перенос слов;
заглавные буквы в начале предложения и в именах собственных;
разделительные знаки (ъ, ь);
твердые согласные [гъ], [къ];
обозначение в письме звука гамза - һәмзә [’];

знаки препинания в конце предложения;
знаки препинания (запятая) в предложениях с однородными членами.
Развитие речи.
Выражение своего мнения с учетом ситуации, цели и адресата общения.
Аргументированное выражение своего мнения. Овладение основными элементами проведения беседы: вводное слово, поддержание темы и ее продолжение, привлечение внимания собеседника и т.д. Усвоение норм речевого этикета в процессе повседневной учебной деятельности и во внеклассных мероприятиях: приветствие, прощание, извинение, благодарение, обращение с просьбой и др. Особенности речевого этикета при общении с собеседником, уровень владения которого не всегдасоотвествует требованиям программы. Составление собственных речевых (монологических) высказываний описательного или оценочного характера.

Текст.
Понятие о тексте. Семантическое единство предложений в тексте. Озаглавливание текста.
Последовательность составляющих текста. Абзац. Составление плана по содержанию текста. Составление текста по предложенному плану. Особенности описательного, повествовательного текста.
Особенности составления письменных текстов с учетом пунктуальности, правдивости, выразительности описываемых событий (фактов).
Ознакомление с различными видами изложений и сочинений (без заучивания правил): изложение на основе полного или частичного использования предложенного текста, изложение с элементами сочинения, повествовательно-описательное сочинение и др.
1 класс
Добукварный период
Усвоение гигиенических требований при письме. Развитие мелкой моторики пальцев
свободы движения руки. Развитие умения ориентироваться на пространстве листа в тетради и на пространстве классной доски.
Восприятие слова как объекта изучения, материала для анализа. Наблюдение над значением слова.
Различение слова и предложения. Работа с предложением: выделение слов, изменение их порядка.
Овладение начертанием письменных заглавных и строчных букв.

Букварный период

Составление слогов, слов, словосочетаний. Формирование навыков составления предложений. Деление на слоги.
Ознакомление с согласными звуками [б], [п], [д], [т], [ж],[ш], [з], [с], [и], [й], [л], [м], [н], [р], [у], [ф], [ц], [щ].
Специфика произношения звуков [а], [о], [э], [w], [гъ], [къ], [х], [ч], [ы] и обозначение их на письме.
Чтение слов, словосочетаний и предложений со звуками [ә], [ө], [ү], [җ], [ң], [һ].
Речь.
Устная и письменная речь. Этика общения.
Слово и слог.
Деление слова на слоги. Произношение и правописание слогов и слов.
Звуки и буквы.
Алфавит. Слова с заглавной буквой.
Гласные звуки, их классификация. Перенос слов. Ударение.

Согласные звуки, их класификация.

Слова, выражающие предмет, его действие и признак.
От слова к предложению.
Понятие о знаках препинаний в конце предложений. Понятие о главных членах предложения. Составление предложений, связь между словами.
Развитие связной речи.

2 класс

Звуки и буквы
Гласные звуки. Сингармонизм. Правописание букв, обозначающих гласные звуки. Гласные [а], [э], [о], [ө], [ы] в татарском и русском языках. Буквы **я,ю,е** иправописание слов с ними.
Согласные звонкие и глухие. Произношение согласных [w], [гъ], [къ], [х], [ч]; [ж], [н], [h].
Правописание и произношение слов с буквами **ц,щ,ъ,ь.**
Словарные и объяснительные диктанты.
Слово.
Слог. Понятие о словесном ударении.
Корень слова.
Морфология.
Имя существительное.
Правописание собственных имен. Формы единственного и множественного числа.
Правописание аффиксов множественного числа, соспоставление их с русским языком.
Глагол.
Понятие о временах глагола. Сопоставление с русским языком.
Имя прилагательное.
Употребление прилагательных в речи. Особенности прилагательных в татарском и русском языках.
Синтаксис.
Составление словосочетаний и предложений. Порядок слов (главных членов) в предложении, соспоставление с русским языком.
Обобщенное повторение за год.
Развитие связной речи.

3 класс

Слово
Слово единство произносимого и семантического. Прямое и переносное значение слова. Синонимы, омонимы и антонимы.
Ознакомление со словарями, формирование умение работать с ними. Словрные диктанты.
Состав слова и словообразование.
Корень и аффикс. Производные слова. Однокоренные слова. Особенности присоединения аффиксов в татарском и русском языках. Сложные и парные слова.
Морфология.
Нарицательные и собственные **имена существительные.** Склонение имен. Особенности склонения имен существительных на носовые согласные.
Прилагательные.
Синонимы и антонимы. Употребление прилагательных в предложении. Особенности синтаксической связи между прилагательным и существительным в татарском языке.
Имя числительное, его значение,вопросы.Особенности синтаксической связимежду числительным и существительным в татарском языке
Местоимение.
Склонение личных местоимений. Понятие о вопросительных местоимениях.
Глагол.
Спряжение глаголов изъявительного наклонения. Сопоставление с временными и личными формами глаголов татарского и русского языков.
Синтаксис.
Составление словосочетаний и предложений с использованием изученных частей речи.
Предложения по цели высказывания: повествовательные, вопросительные, повелительные, восклицательные. Определение главных членов предложения.
Понятие об определении. Особенности синтаксической связи между определением и определяемым словом в татарском языке.
Порядок слов (подлежащего и сказуемого, определения и определяемого слова) в татарском языке.
Обобщенное повторение за год.
Развитие связной речи.

4 класс

Морфология.

Имя существительное.Склонение существительных на звонкие, глухие и носовые согласные.
Имя прилагательное. Степени сравнения прилагательных.
Имя числительное.Количественные и порядковые числительные. Особенности употртебления существительных при числительных в татарском языке.
Местоимение.Указательные местоимения.
Глагол. Прошедшее и будущее время, спряжение глаголов изъявительного наконения.

Синтаксис.

Словосочетание и предложение в татарском и русском языках, порядок слов в них. Главные члены предложения. Выражения подлежащего существительными иличными местоимениями.
Выражение сказуемого глаголами изъявительного наклонения и прилагательными. Второстепенные члены предложения. Выражение определения прилагательными и
порядковыми числительными.
Понятие о дополнениях.
Нераспространенные и распространенные предложения.

Обобщенное повторение за год.

Развитие связной речи

“ТУГАН ТЕЛ (ТАТАР ТЕЛЕ)” УКЫТУ ПРЕДМЕТЫНЫҢ ЭЧТӘЛЕГЕ

Аралашу компетенциясен булдыру һәм үстерү

Аралашу компетенциясе ул – башкалар әйткәнне аңлау һәм үз фикереңне белдерү өчен тупланган белем, осталык, күнекмәләр җыелмасы; хәзерге татар әдәби теле нормаларына ия булу, сүз байлыгын, сөйләмнең грамматик ягын дөрес итеп үзләштерү; телдән һәм язма формада бәйләнешле сөйләм күнекмәләре булдыру. Туган тел (татар теле) укыту предметының уку материалы сөйләм эшчәнлеге төрләре (ишетеп (тыңлап) аңлау, сөйләү, уку, язу) һәм тел белеме бүлекләре буенча (фонетика һәм орфография, лексикология, сүз төзелеше һәм сүз ясалышы, морфология, синтаксис, орфография һәм пунктуация) төзелгән.

Ишетеп аңлау.

Ишеткән текстның эчтәлеген аңлау, аның буенча сорауларга җавап бирү, текстның төп мәгънәсен ачыклау максатыннан чыгып, әңгәмә оештыру.

Сөйләү.

Өйрәнгән сөйләм берәмлекләрен сөйләм ситуацияләрендә файдалану. Ана теленең орфоэпик һәм интонация нормаларын саклап, диалоглар һәм монологлар төзү. Уку процессында һәм сыйныфтан тыш чараларда төрле темалар буенча сөйләм этикеты үрнәкләрен куллану.

Уку.

Орфоэпия нормаларын саклап, логик басымнарны билгеләп укыган текстның эчтәлеген аңлау. Текстның темасын һәм төп фикерен аңлата белү.

Язу.

Авазларны, аваз тезмәләрен, иҗекләрне, сүзләрне һәм җөмләләрне язу күнекмәләрен булдыру. Әйтеп яздыру, өйрәнгән тема буенча текстны күчереп язу. Рәсем, видеоязма буенча, күргән яки ишеткән материалны өстәп, зур булмаган текст төзү.

Фонетика.

Авазлар һәм хәрефләр. Ишеткән сүздән сузык һәм тартык авазларны аеру. Аваз һәм хәрефләрнең санын һәм эзлеклеген билгеләү. Бер яки берничә хәрефе яки авазы белән аерылып торган сүзләрне чагыштыру. Сузык һәм тартык, калын һәм нечкә, басымлы һәм басымсыз, яңгырау һәм саңгырау авазларны аеру. Иҗек. Сүзне иҗекләргә бүлү. Басымлы иҗекне билгеләү.

Графика.

Хәреф һәм аваз турында төшенчә. Сузык һәм тартык аваз хәрефләре. Калын һәм нечкә сузыклар, аларны белдергән хәрефләр. Калын һәм нечкә әйтелешле сүзләрне чагыштыру, алардагы сузык авазларның әһәмияте. *е - ё, ю, я* хәрефләре. Калынлык *(ъ)* һәм нечкәлек *(ь)* билгеләре.

Уку.

Иҗекләп уку күнекмәләрен формалаштыру (сузык аваз хәрефләренә карап, сүзләрне калын һәм нечкә итеп әйтеп уку). Әдәби әйтелеш нормаларын саклап, тиешле тизлек белән иҗекләрне һәм бөтен сүзләрне салмак итеп уку. Сүзләрне, сүзтезмәләрне, җөмләләрне һәм кыска текстларны аңлап уку, гади җөмлә ахырындагы тыныш билгеләренә, җөмлә эчендәге тиңдәш кисәк, эндәш сүзләргә туры килгән интонация һәм паузаларга игътибар итеп уку. Зур булмаган текстны һәм шигырьләрне аңлап һәм сәнгатьле итеп уку күнекмәләрен шомарту.
Тулы сүзләрне укуга күчкәч, кайбер орфоэпик нормалар белән танышу.

Язу.

Язганда тиешле гигиена таләпләрен үтәү. Язганда, кул һәм бармак мускулларының җитез һәм ритмик хәрәкәт итүләренә ирешү. Баш һәм юл хәрефләрнең язылышы. Гигиена нормаларын саклап, аерым

хәрефләр, аларның кушылмасы, иҗек, сүз һәм җөмләләрне язу. Әйтелеше белән язылышы арасында аерма булмаган сүз һәм җөмләләрне яздыру. Дөрес күчереп язу алымнарын һәм эзлеклелеген үзләштерү. Сүзләр арасында буш урын калдыру, күчерү билгесе кую кебек график чараларның әһәмиятен аңлау.

Сүз һәм җөмлә.

Сүз һәм аның лексик мәгънәсе. Сүзләрнең мәгънә ягыннан төрләрен күзәтү. Сүзне һәм җөмләне аеру. Җөмләдәге сүзләрне һәм аларның урнашу тәртибен үзгәртү.

Орфография.

Дөрес язу кагыйдәләре һәм аларның кулланылышы белән таныштыру:

• сүзләрнең аерым язылышы;
• *о-ө* хәрефләренең татар сүзләренең беренче иҗегендә генә язылуы;
• җөмлә башындагы сүзне баш хәреф белән язу, җөмлә ахырында нокта, сорау һәм өндәү билгеләрен кую;
• сүзләрне иҗекләргә бүлү һәм юлдан-юлга иҗекләп, дөрес итеп күчерү.

Сөйләм үстерү.

Үзең укыган яки тыңлаган текстның эчтәлеген аңлау. Сюжетлы рәсемнәр, уйнаган уеннар һәм күзәтүләргә таянып, зур булмаган хикәяләр төзү.

Тел һәм лингвистик компетенцияләрне булдыру һәм үстерү

Тел компетенциясе – укучыларның сүзләрне әдәби тел нормаларына туры китереп, аларның формаларын синтаксик төзелмәләрдә куллана белүе. Әлеге максатка татар теле бүлекләре хезмәт итә.

Тел һәм лингвистик компетенция татар теле фәне турындагы белемнәрне тамгалар системасы буларак, татар теленең иҗтимагый күренеш булуын, тел тарихын һ.б. үз эченә ала. Моннан тыш ул тел берәмлекләре турындагы белемнәрне мәгънәләренә, төзелешенә һәм кулланылышына карап үзләштерүне күздә тота. Шулай ук ул тел берәмлекләрен (төзелеше һәм мәгънәсе буенча) һәм аларның ялгану тәртибен (сөйләмдә куллану ягыннан) үзләштерүне күзаллый. Бу вакытта сүзләрнең мәгънәсе, формасы һәм кулланылышы истә тотыла.

Телне гамәли яктан үзләштерү

Фонетика һәм орфоэпия.

Сузык һәм тартык авазларны аеру. Сүзләрдә басымлы һәм басымсыз сузык авазларны табу. Нечкә һәм калын тартык авазларны аеру, парлы һәм парсыз тартык авазларны билгеләү. Яңгырау һәм саңгырау тартыкларны аеру, аларның парларын билгеләү. Авазларга түбәндәгечә характеристика бирү: сузык-тартык; басымлы-басымсыз; калын-нечкә, яңгырау-саңгырау тартык. Сүзне иҗекләргә бүлү. Аваз һәм аваз кушылмаларының, сүз басымының хәзерге әдәби тел нормаларына туры килгән әйтелеше. Сүзгә фонетик анализ ясау.

Графика.

Аваз һәм хәрефне аеру. Язуда тартык авазларның калынлыгын һәм нечкәлеген билгеләү. Язуда аеру билгеләрен (ъ һәм ь) куллану. *е - ё, ю, я* хәрефләре булган сүзләрдә аваз һәм хәреф бәйләнешен билгеләү. Сүзләр арасында буш урын калдыру, күчерү билгесе кую, кызыл юл (абзац) кебек график чараларны куллану. Алфавиттагы хәрефләрнең дөрес исемен, аларның эзлеклелеген белү. Сүзлекләр, белешмәләр, каталоглар белән эшләгәндә, алфавиттан файдалана белү.

Лексика.

Сүзне яңгыраш һәм мәгънә берлеге буларак аңлау. Мәгънәсе төгәллек таләп итә торган сүзләрне барлау. Сүз мәгънәсен тексттан яки аңлатмалы сүзлек ярдәмендә билгеләү. Сүзнең бер һәм күп, туры һәм күчерелмә мәгънәле булуын, сөйләмдә синоним һәм антонимнарның кулланылышын күзәтү.

Сүз төзелеше һәм сүз ясалышы.

Тамырдаш сүзләр турында төшенчә бирү. Аларны синоним һәм омоним булган сүзләрдән аеру. Сүз тамырын һәм кушымчаны билгеләү.

Сүз ясагыч кушымчалар турында төшенчә бирү. Тамырдаш сүзләрнең төрле сүз ясагыч кушымчалар ярдәмендә ясалуы. Сүз составын тикшерү күнегүләре үтәү.

Морфология.

Сүз төркемнәре турында төшенчә бирү. Исем, аның мәгънәсе һәм сөйләмдә кулланылышы. Исемнәрнең сораулары. Кем? нәрсә? соравына җавап биргән исемнәрне аеру. Ялгызлык һәм уртаклык исемнәрне таба белү. Исемнәрнең берлек һәм күплек сан формалары. Килеш сораулары. Исемнәрнең килеш белән төрләнеше. Исемнәрнең төрле килеш формаларын билгеләү. Исемнең тартым белән төрләнеше. Исемгә морфологик анализ ясау күнегүләре.

Сыйфат, аның мәгънәсе һәм сөйләмдә кулланылышы. Сыйфатның сораулары. Сыйфатның төрле (төс, форма, күләм, характер һ.б. буенча) билгеләрне белдерүе. Сыйфатның җөмләдә исемгә бәйләнеп килүе. Сыйфат дәрәҗәләре. Сыйфатка морфологик анализ ясау.

Алмашлык. Алмашлык турында гомуми төшенчә. Зат алмышлыклары, аларның мәгънәсе һәм сөйләмдә кулланылышы. I, II, III зат алмашлыкларының берлек һәм күплек сан формалары, аларның килеш белән төрләнеше.

Фигыль, аның мәгънәсе һәм сөйләмдә кулланылышы. Нишли? нишләде? нишләр? нишләячәк? сорауларына җавап биргән фигыльләрне аеру. Фигыльнең зат-сан белән төрләнүе. Аның төрле заман

формалары (хәзерге, үткән һәм киләчәк заманнар). Фигыльнең барлыкта һәм юклыкта килүе. Фигыльгә морфологик анализ ясау.
Рәвеш, аның мәгънәсе, сораулары һәм сөйләмдә кулланышы.
Бәйлекләр, аларның сөйләмдәге әһәмияте.
Кисәкчәләр *(да, дә, та, тә, гына, генә, кына, кенә, ук, үк, ич, бит).* Аларның дөрес язылышы.
Синтаксис.
Сүз, сүзтезмә һәм җөмләләрне аеру, аларның аермалы якларын аңлау. Әйтү максаты ягыннан хикәя, сорау, өндәү җөмләләр һәм аларны дөрес интонация белән уку, алардан соң кирәкле тыныш билгеләрен кую.
Җөмләнең баш кисәкләре. Баш һәм иярчен кисәкләр турында төшенчә. Сүзтезмәдәге сүзләр һәм җөмлә кисәкләре арасында мәгънә бәйләнешен сораулар ярдәмендә ачыклау.
Теркәгечле *(һәм, ә, ләкин)* һәм теркәгечсез тиңдәш кисәкле җөмләләрне табу һәм мөстәкыйль рәвештә төзү.
Тиңдәш кисәкле җөмләләрдә санау интонациясе турында төшенчә.
Гади һәм кушма җөмләләрне аеру.
Орфография һәм пунктуация.
Орфографик зирәклек тәрбияләү, орфограмма урынына карап, сүзне сайлап язу.
Дөрес язу кагыйдәләрен куллану:
сузык аваз хәрефләрен дөрес язу кагыйдәләре *(о, ө, э);*
тартык аваз хәрефләрен дөрес язу;
сүзне юлдан юлга күчерү;
җөмлә башындагы беренче сүзне һәм кеше исемнәрен баш хәреф белән язу;
аеру билгеләре *(ъ, ь);*
калын *(гъ, къ)* авазларының катылыгын белдерү;
һәмзә [’] авазын белдерү;
җөмлә ахырында нокта, сорау һәм өндәү билгеләре кую;
тиңдәш кисәкле җөмләләрдә тыныш билгеләрен (өтер) кую.
Сөйләм үстерү.
Аралашу ситуациясен аңлау: аралашуның кем белән, кайда һәм нинди максат белән башкарылуы. Үз фикереңне әйтү һәм аны дәлилләү. Әңгәмә үткәрүнең төп күнекмәләрен үзләштерү (сүз башлау, әңгәмәгә кушылу, аны дәвам итү, игътибарны үзеңә җәлеп итү һ.б.). Уку һәм көндәлек аралашу шартларында сөйләм әдәбе нормаларын үзләштерү (сәламләү, хушлашу, гафу үтенү, рәхмәт әйтү, сорау яки үтенеч белән мөрәҗәгать итү). Татар телен йомшаграк белүче кешеләр белән аралашканда, сөйләм әдәбе үзенчәлекләрен истә тоту.
Аерым темага караган сурәтләү яки хикәяләү формасындагы сөйләм текстларын кулланып, телдән монологик сөйләм оештыру.
Текст.
Текст турында төшенчә, аның билгеләре. Тексттагы җөмләләрнең мәгънә бердәмлеге. Текстка исем бирү.
Тексттагы җөмләләрнең, текст кисәкләренең (өлешләренең) эзлеклелеге (абзац).
Текст буенча комплекслы эш: аңа исем бирү, җөмлә һәм текст кисәкләренең эзлеклелеген аңлау.
Текстның планы. Бирелгән текст буенча план төзү яки бирелгән план буенча үз текстыңны төзү.
Текст типлары: сурәтләү һәм хикәяләү формасындагы текстлар, аларның үзенчәлекләре.
Котлау һәм хат язу. Язма сөйләмнең төгәллеген, дөреслеген һәм сәнгатьлелеген саклап, аерым текстлар төзү, бирелгән текстларны тикшерү, төзәтү, текстта синонимнар һәм антонимнар куллану.
Изложение һәм сочинениенең төп төрләре белән танышу (хәзергә билгеләмәләрен ятламыйча гына): бирелгән текстны тулысынча яки аерым файдаланып, төрле урыннарын (сүзләрен) сайлап язган изложение, сочинение элементлары булган изложение, хикәяләү-сурәтләү формасындагы сочинение һ.б.
I СЫЙНЫФ
Телдән әзерлек чоры
Телдән әзерлек чорында түбәндәге темалар буенча сөйләшү (әңгәмә) оештыру:Танышу. Безнең мәктәп. Безнең гаилә. Кеше. Уеннар. Безнең шәһәр (авыл).
Язуга куелган гигиена таләпләрен үзләштерү. Язганда бармакларның һәм кулларның хәрәкәтләнү үзенчәлекләрен үстерү. Дәфтәр битендә һәм сыйныф тактасында дөрес юнәлештә яза алу осталыкларын үстерү.
Сүзне өйрәнү объекты һәм анализлау материалы буларак кабул итү. Сүзнең мәгънәсенә төшенү.
Сүз һәм җөмләләрне аеру.
Әлифба чоры
Хәрефләрдән иҗекләр төзү, аннан соң иҗекләрдән сүзләр, сүзләрдән сүзтезмәләр төзеп уку. Укучыларда сүзтезмәләрдән җөмләләр төзү күнекмәләре тәрбияләү. Сүзләрне иҗекләргә бүлү.
Эчтәлеген аңлап, кирәкле урыннарда паузалар белән сүз басымын дөрес куеп уку.
Әлифба чорында татар һәм рус телләрендә бердәй әйтелешле авазлар белән ([а], [о], [э], [ы], [б], [п], [д], [т], [ж], [ш], [з], [с], [и], [й], [л], [м], [н], [р], [у], [ф], [ц], [щ]) танышу, алар кергән сүзләрне дөрес уку.
[w], [гъ], [къ], [х], [ч], авазларының әйтелеш үзенчәлекләре белән танышу, бу аваз хәрефләрен язуда дөрес күрсәтү.

Татар телендәге [ә], [ө], [ү], [җ], [ң], [һ] авазлары кергән сүзләрне, сүтезмәләрне һәм җөмләләрне дөрес уку.
Әлифбадан соңгы чор
Сөйләм.
Телдән һәм язма сөйләм, аралашу әдәбе белән танышу.
Сүз һәм иҗек.
Сүзләрне иҗекләргә бүлү. Иҗекләрне һәм сүзләрне дөрес әйтү һәм язу.
Авазлар һәм хәрефләр.
Алфавит. Баш хәрефтән языла торган сүзләр.
Сузык авазлар, аларның төрләре. Сүзләрне иҗекләргә бүлү, аларны юлдан-юлга күчерү. Тартык авазлар, аларның төрләре.
Сузык һәм тартык аваз хәрефләрен дөрес уку һәм язу.
Предметны, аның эшен, хәрәкәтен һәм билгесен белдергән сүзләр белән танышу. Аларның мәгънәләрен аңлату, сорауларын әйтү.
Сүздән җөмләгә. Җөмләләр ахырында куела торган тыныш билгеләре турында гомуми мәгълүмат. Сөйләмне барлыкка китерүдә җөмләнең әһәмияте. Анда сүзнең кем яки нәрсә турында баруын һәм алар турында нинди яңалык хәбәр ителүен белдерә торган кисәкләрне билгеләү. Аерым сүзләрдән җөмләләр төзү, сүзләр арасындагы бәйләнешне аңлату.
Әзер тексттан сүз, сүтезмә һәм җөмләләрне дөрес итеп күчереп язу. Аннан соң аларны укытучы әйтүе буенча язу, ул тәкъдим иткән сүзләрдән сүтезмә һәм җөмләләр төзеп язу.
Аерым темалар буенча өйрәнгән сүзләрне, сүтезмә һәм җөмләләрне диктант итеп язу. Матур язу күнегүләрен үтәү. Сөйләм күнекмәләрен булдыру өстендә даими эшләү.
Сөйләм үстерү.

Тематическое планирование

№	Темы	Всего часов
	1 класс	
1	**Предварительный устный курс** Усвоение гигиенических требований при письме. Развитие мелкой моторики пальцев и свободы движения руки. Развитие умения ориентироваться на пространстве листа в тетради и на пространстве классной доски. Восприятие слова как объекта изучения, материала для анализа. Наблюдение над значением слова. Различение слова и предложения. Работа с предложением: выделение слов, изменение их порядка. Овладение начертанием письменных заглавных и строчных букв.	**11**
2	**Букварный период.** Составление слогов, слов, словосочетаний. Формирование навыков составления предложений. Деление на слоги. Ознакомление с согласными звуками [б], [п], [д], [т], [ж],[ш], [з], [с], [и], [й], [л], [м], [н], [р], [у], [ф], [ц], [щ]. Специфика произношения звуков [а], [о], [э], [w], [гъ], [къ], [х], [ч], [ы] и обозначение их на письме. Чтение слов, словосочетаний и предложений со звуками [ә], [ө], [ү], [җ], [ң], [һ].	**32**
3	**Родной (татарски) язык.** **Речь**. Устная и письменная речь. Этика общения.	**15**
4	**Слово и слог.** Деление слова на слоги. Произношение и правописание слогов и слов.	
5	**Звуки и буквы**. Алфавит. Слова с заглавной буквой.	

	Гласные звуки, их классификация. Перенос слов. Ударение. Согласные звуки, их класификация. Слова, выражающие предмет, его действие и признак	
6	**От слова к предложению**. Понятие о знаках препинаний в конце предложений. Понятие о главных членах предложения. Составление предложений, связь между словами.	4
7	Развитие связной речи.	4
	Резерв	
	2 класс	
1	Повторение	5
2	**Звуки и буквы.** Гласные звуки. Сингармонизм. Правописание букв, обозначающих гласные звуки. Гласные [а], [э], [о], [ө], [ы] в татарском и русском языках. Буквы **я, ю, е** и првописание слов с ними. Согласные звонкие и глухие. Произношение согласных [w], [гъ], [къ], [х], [ч]; [ж], [ң], [һ]. Правописание и произношение слов с буквами **ц, щ, ъ, ь.** Словарные и объяснительные диктанты.	**17**
3	**Слово**. **Слог.** Понятие о словесном ударении. Корень слова.	**11**
4	**Морфология. Имя существительное.**	**6**
	Правописаниесобственныхимен.Формыединственногои	
	множественного числа. Правописание аффиксов множественного числа,	
	соспоставление их с русским языком.	
5	**Глагол.**	**8**
	Понятие о временах глагола. Сопоставление с русским языком	
6	**Имя прилагательное**.	**4**
	Употребление прилагательных в речи. Особенности прилагательных в	
	татарском и русском языках.	
7	**Синтаксис.**	**9**
	Составление словосочетаний и предложений. Порядок слов (главных	
	членов) в предложении, соспоставление с русским языком	
8	**Обобщенное повторение за год.**	
9	**Развитие связной речи.**	**8**
	3 класс	
1	**Слово**.	10
	Слово единство произносимого и семантического. Прямое и переносное	
	значение слова. Синонимы, омонимы и антонимы.	
	Ознакомление со словарями, формирование умение работать с ними.	
	Словрные диктанты	
2	**Состав слова и словообразование**.	8
	Корень и аффикс. Производные слова. Однокоренные слова.	
	Особенности присоединения аффиксов в татарском и русском языках.	

	Сложные и парные слова	
3	**Морфология.**	8
	Имя существительное.Нарицательные и собственные **имена**	
	существительные. Склонение имен.Особенности склонения имен	
	существительных на носовые согласные.	
4	**Имя прилагательное**.	3
	Синонимы и антонимы. Употребление прилагательных в предложении.	
	Особенности синтаксической связи между прилагательным и	
	существительным в татарском языке.	
5	**Имя числительное.**	3
	Имя числительное его значение,вопросы.Особенности синтаксической	2
	связи между числительным и существительным в татарском языке	
6	**Местоимение.**	4
	Склонение личных местоимений. Понятие о вопросительных	
	местоимениях.	
7	**Глагол.**	5
	Спряжение глаголов изъявительного наклонения. Сопоставление с	
	временными и личными формами глаголов татарского и русского	
	языков.	
8	**Синтаксис.**	13
	Составление словосочетаний и предложений с использованием изученных частей речи Предложения по цели высказывания: повествовательные, вопросительные, повелительные, восклицательные. Определение главных членов предложения. Понятие об определении. Особенности синтаксической связи между определением и определяемым словом в татарском языке. Порядок слов (подлежащего и сказуемого, определения и определяемого слова) в татарском языке.	
9	**Обобщенное повторение за год.**	1
10	**Развитие связной речи.**	14
4 класс		
1	**Повторение**	**9**
2	**Морфология.**	**27**
	Имя существительное.	8
	Имя существительное.	
	Склонение существительных на звонкие, глухие и носовые согласные	
3	**Имя прилагательное**.	4
	Степени сравнения прилагательных	
4	**Имя числительное**	3
	Количественные и порядковые числительные.Особенности употртебления существительных при числительных в татарском языке	
5	**Местоимение.** Указательные местоимения.	3

6	**Глагол.**	9
	Прошедшее и будущее время, спряжение глаголов изъявительного	
	наконения.	
7	**Синтаксис.**	**13**
	Словосочетание и предложение в татарском и русском языках, порядок	
	слов в них.	
	Главныечлены предложения.Выражения подлежащего существительными и личными местоимениями.	
	Выражение сказуемого глаголами изъявительного наклонения и прилагательными.	
	Второстепенные членыпредложения. Выражениеопределения прилагательными и порядковыми числительными.	
	Понятие о дополнениях.	
	Нераспространенные и распространенные предложения.	
8	**Обобщенное повторение за год.**	**2**
9	**Развитие связной речи.**	**17**

68

**“ТУГАН (ТАТАР) ТЕЛЕ” ПРЕДМЕТЫНЫҢ
ТЕМАТИК ПЛАНЫ**

Темалар[1]	**Сәгать саны**
1 нче сыйныф.	
Телдән әзерлек чоры. Танышу. Безнең мәктәп. Безнең гаилә. Кеше. Уеннар. Безнең шәһәр (авыл).	**11**
Әлифба чоры. (Темалар “Әлифба” китабы буенча үтелә)	**32**
Татар теле **Авазлар һәм хәрефләр:** -сузык авазлар; -тартык авазлар. **Алфавит.** Сузык һәм тартык аваз хәрефләрен дөрес уку һәм язу. Кем? нәрсә? сорауларына җавап биргән сүзләр. Баш хәрефтән языла торган сүзләр. Нинди? соравына җавап биргән сүзләр. Нишли? нишләде? сорауларына җавап биргән сүзләр.	**15**
Сүздән җөмләгә.	**4**
Сөйләм үстерү.	**4**
Барлыгы:	**66**
2 нче сыйныф	
Кабатлау.	**5**
Авазлар һәм хәрефләр: -сузык авазлар һәм аларның хәрефләре; -сүзләрне иҗекләргә бүлү; -тартык авазлар һәм аларның хәрефләре. **Сүз:** -сүз тамыры; -сүз ясагыч кушымчалар; -тамырдаш сүзләр; -кушма һәм парлы сүзләр. **Морфолоия.Исем:** -берлек һәм күплек сандагы исемнәр; - ялгызлык исемнәр. **Фигыль**. Аның мәгънәсе һәм сораулары. **Сыйфат**. Аның мәгънәсе һәм сораулары. **Сүз һәм җөмлә.** Җөмләнең баш кисәкләре.	**17** **11** **6** **8** **9**
Сөйләм үстерү. **Гомумиләштереп кабатлау.**	**8**
Барлыгы:	**68**

ЭЛЕКТРОННЫЙ ТАТАРСТАН

3 сыйныф	
Сүз: - сүзнең туры һәм күчерелмә мәгънәләре; -синонимнар; -омонимнар; -антонимнар. Сүзлекләр турында мәгълүмат.	**10**
Сүз төзелеше һәм ясалышы. Сүзнең нигезе һәм аның төрләре. Кушымчалар.	**8**
Исем. Берлек һәм күплек сандагы исемнәрнең килеш белән төрләнеше.	**8**
Сыйфат. Синоним һәм антоним сыйфатлар.	**3**
Сан. Аның мәгънәсе һәм сораулары. Микъдар саннары.	**2**
Алмашлык: -зат алмашлыклары, аларның килеш белән төрләнеше; -сорау алмашлыклары.	**4**
Фигыль: -хәзерге заман хикәя фигыльләрнең мәгънәләре, кушымчалары; -аларның барлык-юклык формалары; -хәзерге заман хикәя фигыльләрнең зат-сан белән төрләнеше.	**5**
Синтаксис: -сүзтезмә һәм җөмлә; -әйтү максаты буенча җөмлә төрләре: хикәя, сорау, боеру, тойгылы җөмләләр. Җөмләнең иярчен кисәкләреннән аергыч. Җөмләдә сүз тәртибе: -баш кисәкләрнең урнашу тәртибе; -аергыч белән аерылмышның урнашу тәртибе. Гом.кабатлау.	**13** **1**
Сөйләм үстерү. **Резерв**	**14**
Барлыгы.	**68**
4-сыйныф **Кабатлау.**	 9
Морфология. **Исем:** **-** яңгырау һәм саңгырау авазларга беткән исемнәрнең килеш белән төрләнеше; - борын авазларына беткән исемнәрнең килеш белән төрләнеше; -исемнәрнең тартым белән төрләнеше.	**27** **(8)**
Сыйфат. Сыйфат дәрәҗәләре.	**(4)**
Сан. Тәртип саны.	**(3)**
Алмашлык: **-**күрсәтү алмашлыклары; -тартым алмашлыклары.	**(3)**
Фигыль: Боерык фигыль. Хикәя фигыль: **-**үткән заман хикәя фигыльләр, аларның зат-сан белән төрләнеше; -киләчәк заман хикәя фигыльләр, аларның зат-сан белән төрләнеше.	**9**
Синтаксис: -иянең исем һәм зат алмашлыклары белән белдерелүе; -хәбәрнең хикәя фигыль һәм сыйфатлар белән белдерелүе; -аергычның сыйфат һәм тәртип саннары белән белдерелүе. Җөмләнең иярчен кисәкләреннән тәмамлык.	**13**

Җыйнак һәм җәенке җөмләләр.	
Гомумиләштереп кабатлау. **Сөйләм үстерү.**	**2** **17**
Барлыгы:	**68**

ЯЗМА ЭШЛӘРНЕҢ ЯКЫНЧА САНЫ

Татар теле	**1 нче сыйныф**	**2 нче сыйныф**	**3 нче сыйныф**	**4 нче сыйныф**
Сүзлек диктанты	**-**	2	3	4
Өйрәтү һәм тикшерү диктанты	**-**	2	3	4
Изложение	**-**	-	1	1
Сочинение	**-**	-	1	1

ЭЛЕКТРОННЫЙ ТАТАРСТАН

Лист согласования к документу № 21 от 02.10.2024
Инициатор согласования: Гиматутдинова И.Л. Директор
Согласование инициировано: 02.10.2024 15:14

Лист согласования Тип согласования: **последовательное**

N°	ФИО	Срок согласования	Результат согласования	Замечания
1	Гиматутдинова И.Л.		Подписано 02.10.2024 - 15:15	-